

Глушкова Н.М.

Одеський державний екологічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Особливість педагогічного процесу у вищих закладах освіти полягає в тому, що його центром є інтелектуальна та емоційна взаємодія між викладачами і студентами, яка значною мірою відрізняється від характеру взаємодії вчителя та учнів в школі. Ця інтелектуальна та емоційна взаємодія має різний характер і проявляється у різноманітних формах, але за будь-яких умов педагогічний процес стає ефективним, коли діяльність викладача, його вплив на студентів відповідає їхнім пізнавальним можливостям і характеру діяльності.

В методологічній літературі [1] педагогічний процес розглядається як спеціально організована *взаємодія* його учасників впродовж *певного часу*, у межах *певної виховної системи* і спрямована на досягнення поставленої *мети*. Зрозуміло, що виховна система у нашому випадку – це система вищої освіти, це вищі навчальні заклади, де протягом чітко обмеженого часу (періоду навчання) відбувається процес формування особистості студента як майбутнього фахівця вищої кваліфікації. Отже сутність педагогічного процесу вищої школи – в органічному поєднанні з процесом навчання, опанування основами наук, професійними знаннями.

Педагогічний процес у вищому закладі освіти (на відміну від шкільного) має вищий рівень взаємодії його учасників: викладачі та студенти є рівноправними в цьому процесі, між ними встановлюються суб'єкт-суб'єктні відносини, що мають особистісний характер. Педагогічною метою таких відносин є виховання кожного студента як високоморальної, творчої, активної та соціально зрілої особистості. Педагогічний процес у вищій школі знаходиться у постійному русі, удосконаленні та розвитку. Головним напрямком цього розвитку є

підвищення активності, самостійності та свідомості студентів, збільшення в їх роботі ваги самовиховання, самоосвіти, елементів наукового дослідження.

Рушійними силами розвитку педагогічного процесу у вищих навчальних закладах є мотиваційно-цільові установки його учасників, які знаходяться під впливом нової сучасної ідеології. Ця ідеологія передбачає розвиток у напрямку формування самосвідомості особистості, яка сама відповідає за своє життя та кар'єру, прагне до розкриття свого інтелектуального, творчого потенціалу, намагається поєднувати навчання із саморозвитком, досягати успіхів у науково-дослідницькій діяльності, ставати компетентним фахівцем тощо. Отже, навчання у вищій школі повинно мати не лише освітню орієнтацію, але й обов'язкову виховну спрямованість. Навчально-виховний процес покликаний формувати у студентів високу культуру, гуманістичний і демократичний світогляд, високі моральні якості, виховувати їх інтелігентними, творчими й цілеспрямованими спеціалістами.

Звичайно, що вирішення таких задач неможливе без урахування фізичної, психічної, інтелектуальної зрілості особистості студента, тобто без урахування його вікових особливостей. *Вікові особливості* – це комплекс фізичних, інтелектуальних, мотиваційних, емоційних властивостей, які притаманні більшості людей одного віку. Студентський вік (17-22 роки) припадає на другий період юності і характеризується певною зрілістю в розумовому, моральному та соціальному плані [2]. В цей період завершується формування як психофізичних, так і особистісних якостей, посилюються свідомі мотиви поведінки.

Важливою умовою для успішного розвитку особистості студента є усвідомлення ним неповторності своєї людської індивідуальності. У цей період молода людина визначає свій майбутній життєвий шлях, здобуває професію і починає випробувати себе в різних сферах життя; самостійно

планує свою діяльність та поведінку; активно відстоює самостійність суджень та дій. Саме в цьому віці на основі здобутих знань, власного життєвого досвіду і самостійних міркувань формується світогляд, морально-етичні та естетичні погляди, професійно-трудова вміння і навички. Разом з тим, саме цей період характеризується максималізмом та категоричністю оцінок, негативним ставленням до думки дорослих, неприйняттям їх порад, що може призводити до конфліктів [3].

Період навчання у вищих закладах освіти – це важливий етап соціалізації особистості, тобто процесу її формування в певних соціальних умовах, засвоєння соціального досвіду, перетворення його у власні цінності, норми поведінки, які прийняті в соціальній групі та суспільстві. В студентському віці діють всі механізми соціалізації: засвоєння соціальної ролі студента, підготовка до оволодіння соціальною роллю фахівця виробництва, механізми наслідування та механізми соціального впливу збоку викладачів та студентської групи. Явища конформізму також можуть спостерігатися в студентському середовищі.

Студентський вік характеризується прагненням самостійно й активно обирати той чи інший життєвий стиль та ідеал, а це відповідає умовам соціалізації, згідно з якими індивід повинен мати активну життєву позицію. Отже, навчання у вищих навчальних закладах є важливим фактором соціалізації особистості студента і цей процес продовжується протягом всього періоду взаємодії студентів і викладачів. Задача викладачів в цих умовах – знати вікові психофізичні особливості студентського віку, враховувати і максимально використовувати їх в педагогічному процесі.

Дослідженнями лабораторії видатного російського психолога Б.Г.Ананьєва [4] встановлено, що різні періоди студентського віку визначаються різними темпами та швидкістю розвитку психічних функцій та інтелекту в цілому. Взагалі віковий період з 18 до 25 років

характеризується найбільшими змінами, що визначаються високими показниками розвитку інтелектуальних функцій. Оптимальні точки розвитку **інтелекту** припадають на 19, 22 та 25 років (в подальшому циклічність продовжується). Підйоми в розвитку *мислення* припадають на 20, 23, 25 років, а спади спостерігаються у 22 та 24 роки. Максимальні рівні розвитку *пам'яті* припадають на 19, 23 та 24 роки, а спади на 21 і 25 років. Найвищі рівні розвитку *уваги* досягаються у 22 і 24 роки, спади – у 23 і 25 років. Аналіз одержаних результатів дозволяє зробити висновок, що динаміка розвитку інтелектуальних функцій **не збігається**, тобто 18-25 років – період відносно високого розвитку мислення і пам'яті та низького рівня розвитку уваги.

В свою чергу одним із чинників, що впливають на інтелектуальний розвиток студента є *навчання*, яке керує процесом розвитку пізнавальної діяльності. Розумовий потенціал як *готовність до навчання* визначається рівнем попередньої освіти. Саме цей рівень має бути інтелектуальною основою для засвоєння студентом наукових знань, професійно-трудоких вмінь і навичок, соціального досвіду, тобто формування особистості студента як фахівця вищої кваліфікації.

Література:

1. Основи педагогіки вищої школи: Навч. Посібник // Упорядники: Р.І.Хмельюк, І.М.Богданова, З.Н.Курлянд, О.М.Яцій. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 1998.
2. Н.М. Глушкова. Педагогіка і психологія вищої / Конспект лекцій. – Дніпропетровськ: «Економіка», 2006.
3. С.Д. Максименко. Загальна психологія. Київ, 2008.
4. Б.Г. Ананьев. Личность, субъект деятельности, индивидуальность. М.: Директ-Медиа, 2008.